

Középiskolások hallásértésének mérése

1.0. Bevezetés

Az idegen nyelv használata során a hallásértésnek nagyon fontos szerepe van. A gyakorlati életben megelőzi fontossági sorban az olvasást, az olvasott szöveg értését, hiszen a mindennapi kommunikáció során feltétlenül szükséges a partner beszédének a megértése. Ez azt jelenti, hogy ha a nyelvtanuló német nyelvtérületre utazik, akkor számára a legfontosabb a hallásértés fejlesztése. Egyúttal azonban a hallásértés az egyik legbonyolultabb idegen nyelvi tevékenység, mivel a vevőnek a kommunikációs csatornán keresztül időbeni egymásutániségben érkező hangokat kell felvennie és egyidejűleg fel is kell dolgoznia, tehát a kódolt jeleket dekódolnia. Nincs lehetősége arra, mint az írott szöveg olvasása során, hogy többször elolvassa az egyes szavakat, visszatekintsen a korábbi tartalomra, és a szótárazásra sem nyílik lehetősége. A korábban tanult nyelvi jelenségeket újra fel kell ismernie, kapcsolatba kell hoznia azokat a szöveg mondanivalójával és a szituációval, amelyben végbemegy a társalgás, azonnal meg kell értenie a történéseket. Azonnal képesnek kell lennie a meg nem értett szavak, kifejezések helyettesítésére, vagy a zavaró háttérzörejek által okozott hiányosságok pótlására. Az információátvitel és feldolgozás folyamata magas követelményeket támaszt az emlékezettel szemben. Az új információkat fel kell vennie, és ezzel egyidejűleg az új tartalmat be kell építenie a már ismertek közé.

A „hallgatónak” figyelmesen kell hallgatnia, és ezzel egyidejűleg logikusan gondolkodnia. Eközben a következő gondolkodási műveleteket kell végeznie: összehasonlítás, általánosítás, az okok közti összefüggések felfedezése és a hatás felismerése.

A hallottak értelmét tudatunk is befolyásolja, mivel saját gondolatainkat is hozzáadjuk a szövegtartalomhoz, feltételezéseink befolyásolják a bennünk kialakuló képet. Ezért fordul elő gyakran az, hogy azt halljuk, amit szeretnénk, és nem azt, amit a beszélő valóban mond számunkra. Mind az olvasott, mind a hallott szöveg értése során fontos szerepe van az előzetes ismereteknek, amelyek nagymértékben befolyásolják a közvetített tartalom megértését.

Az írott szövegben a szavak, mondatok, bekezdések, a szöveg értelmi egységei jól láthatóan tagolódnak, a hallott szöveg megértését pedig a szünetek, a hangsúly, a hangerő és az intonáció segíti. Az olvasás során ezek a segítő jegyek minden esetben megtalálhatók, azonban a hallásnál nagyon sok függ a beszélőtől. Nem mindegy, hogy a beszélő ismert vagy ismeretlen, a kapcsolat közvetett vagy közvetlen. A nyelvtanulók legkönnyebben tanáruk beszédét értik meg, míg nehézséget okoz számukra az anyanyelvi beszélő közlésének megértése. Az idegennyelv-tanítás célja azonban a célnyelv megértése anyanyelvi környezetben. A cél ebben az esetben nem az apró részletek megértése, hanem a szelektív és a globális hallásértés stratégiájának fejlesztése.

1.1. A beszédértés

A hallásértés hátterében igen bonyolult, többszörösen összetett fiziológiai rendszer működik. A biológiai szervek megfelelő működése mellett még sok egyéb más tényező is létezik, amelynek jelentős differenciáló szerepe lehet a hallásértésben. A hallott szöveg értését befolyásolhatja az empátia, az általános ismeretek mennyisége és minősége, az intelligencia fejlett-

sége, a kombináló, következtető képesség, a kommunikatív kompetencia szintje és nem elhanyagolható a memória fejlettsége sem.

A beszédértés szerkezetének feltárásához Bárdos Jenő² három kategóriát határozott meg:

1. a sematikus tudás szintjét (pszichológiai értelemben),
2. a kontextust és
3. a nyelvi szintet.

Az *első* szint magába foglalja a világról szóló tudás összességét, amelyek sémákba tömörülnek. Ezeket a mentális szerkezeteket a tanulás útján szerzett tudás, a tapasztalat és a memória tartja életben. Minden nyelvnek megvan a sajátos, egyedi „forgatókönyve”, amely megmutatja, hogyan kell használni a nyelvet a beszéd folyamatok során. A *második* kategória a szituáció ismeretét feltételezi, a beszéd körülményeihez kötődő előismereteket. Az előbbi két kategória ismeretében juthat el a beszélő a *harmadik*, a nyelvi szintig, amely egy működtethető rendszerben érzékeli a nyelv fonológiai, szintaktikai, szemantikai, pragmatikai szintjeit. Mind a három szintnek fejlettnak kell lennie ahhoz, hogy az üzenetdekódolást a vevő elvégezhesse.

A hallásértésnek különböző típusait különböztethetjük meg aszerint, hogy milyen céllal hallgatjuk a szöveget.

1. *Extenzív* hallásértésről beszélhetünk akkor, amikor a hallásértés célja az általános információ megértése.
2. Az *intenzív* hallásértésnél a részletekre, a speciális információk megfigyelésére irányul a figyelem.
3. *Manipulatív* hallásértésről iskolai keretek közt lehet beszélni, ahol az értést különböző feladatok segítségével méri.

Az iskolai idegen nyelvtanítás során anyanyelvi szövegek hallgatására magnó, videó közvetítésével, fejlesztő feladatok segítségével nyílik lehetőség. A hallásértés mérésére a pedagógusok az évek folyamán gazdag feladatrendszert dolgoztak ki.

1.2. A hallás utáni értést mérő feladatok

A hallásértés vizsgálatára két módszer különböztethető meg, az *integrált* és az *izolált* vizsgálat. Az integrált vizsgálatot a beszédalképzés méréséhez használják, mivel ebben az esetben a beszélő bekapcsolódhat a kommunikációba. Az izolált vizsgálati módszert a hallásértés mérésére alkalmazzák, mert a „hallgató” ebben az esetben passzív befogadó, nem vehet részt aktívan a szóbeli kommunikációban.

Az idegen nyelvtanítás története folyamán a hallás utáni szövegértés mérésének három generációja fejlődött ki.

Az első időkből a tanár olvasta fel a szöveget, melynek forrása írott, irodalmi szöveg volt. A feladatok röviden megválaszolható kérdésekből, feleletválasztós ütemekből, valamint apró, lényegtelen részletek felidőzéséből álltak. Ezt követően alakult ki a szövegértés mérésének új módja, mely a kiejtés elemeinek teszteléséből állt. A kommunikatív korszakhoz tartozó harmadik generációs tesztelők a spontán beszéd kontextusban történő mérését tűzték ki célul. Autentikus szövegekhez, autentikus feladatokat alkottak. A diákoktól olyan válaszokat vártak, amely a szöveghallgatás céljából következett, és a valós életben is előfordulna.

Hock Ildikó, Beile kategóriái alapján a hallás utáni értést vizsgáló feladattípusoknak két csoportját vázolta fel: *Nem produktív* feladatoknak tekintette a hallásértést tiszta, objektív módon tesztelő feladatokat: feleletválasztós és az igaz/hamis ütemeket, feleletválasztós szöveg kiegészítését, passzítását és sorba rendezését, valamint az információ átvitelét. A *produktív* feladatok a hallásértést, az írást és beszédet bevonva vizsgálják: nyitott végű ütemek, hamis ütemek kijavítása, szövegkiegészítés, összegzés, reprodukálás, jegyzetelés, valamint diktálás/transzkripció.

2.1. A hallás utáni értés vizsgálata a középiskolában

A középfokú nyelvvizsgán a hallásértés mérésének fontos szerepe van a szóbeli vizsga során, egyrészt méri az élőbeszéd értését, azt, hogy a vizsgázó mennyire érti meg a vizsgázató tanár által feltett kérdéseket és feladatokat. A laborvizsga folyamán pedig a gépi szövegértésnek izolált vizsgálata történik autentikus szövegek és a hozzájuk kapcsolódó produktív feladatok segítségével.

Ezzel szemben a középiskolai szóbeli érettségi vizsga a beszédértésen kívül kizárólagosan az olvasott szöveg értését méri, a hallás utáni szövegértéssel egyáltalán nem foglalkozik. Tehát itt jelentkezik az az ellentmondás, hogy a középiskola az érettségi vizsgára készít fel, és nem a mindennapi kommunikáció során használható nyelvtudást ad. Az iskolai idegennyelvtanítás elsődleges céljának a célnyelv megértésének, az írott szöveg és a hallott anyanyelvi beszéd megértésének, valamint a célnyelvi kommunikációnak kellene lennie. Ezt azonban a jelenlegi középiskolai vizsgarendszer nem segíti elő, mivel a hallott szöveg értése a vizsgakövetelményekből teljesen kimaradt.

A pedagógusnak az érettségire kell felkészítenie a tanulókat, ezért tehát a nyelvi órákon az idegen nyelvi beszéd értésének tanítása során az olvasásra koncentrálnak, az olvasott szöveg értését fejlesztő stratégiákat gyakorolják. A magánhallgatás háttérbe szorul, kevés lehetőség nyílik a gyakorlásra. A hallott szöveg képi kiegészítésére pedig csak kevés iskolában adódik lehetőség az audiovizuális eszközök hiánya miatt.

2.2. A vizsgát körülhatárolása

Mérésemet 17-18 éves, középiskolás harmadik és negyedik osztályos tanulók körében végeztem. A német nyelvet az iskolai tanulmányaik során első idegen nyelvként tanulták, kilencedik és tizedik évfolyamon heti öt, majd azt követően heti négy órában.

Az érettségire készülő csoportját 42 negyedik osztályos tanuló alkotta, akiknek céljai közt az érettségire történő készülés szerepelt, nyelvvizsgát azonban még nem szándékoznak tenni.

A vizsgát másik csoportját 36 középfokú nyelvvizsgálóval már rendelkező harmadik és negyedik osztályos tanuló alkotta.

Tanulmányi eredményeket tekintve mindkét csoport összetétele heterogén volt, 3,8-es tanulmányi átlagtól 5,00-es tanulmányi átlagig. A nyelvvizsgás csoport kiválogatása véletlenszerűen, az érettségizőké pedig tudatosan történt. A tanulmányi eredmények alapján történő kiválasztást úgy végeztem el, hogy megnéztem a nyelvvizsgálóval rendelkezők tanulmányi átlagát, és olyan érettségizőket kerestem, akiknek tanulmányi átlaga ebbe a tartományba esett.

Nemek tekintetében is heterogén volt a csoport, bár ez a szempont a csoportok összeállításában nem szerepelt. 28 fiú és 50 leány vett részt a mérésben, összesen tehát 78 középiskolás tanuló.

A vizsgát kiterjedt: – a tanulók hallásértési teljesítményére
– az érettségiző tanulók és a nyelvvizsgálók teljesítménye közötti feltételezett különbségre.

Jelen esetben nem vizsgálom a nemek és a teljesítmények közötti összefüggéseket és a tanulmányi eredmények szerinti lehetséges teljesítmény-megoszlást sem.

A vizsgát módszere: – egy fordulós vizsgát,
– izolált, a hallgató nem szólhat bele a beszélő szövegébe,
– produktív feladattal, mely a hallásértést integráltan, anyanyelvű írást bevonva vizsgálja.

A feladat: A feladatot a középfokú nyelvvizsga feladatai közül választottam. Leíró, realisztikus szöveget választottam. A szöveg témája a dohányzás, egészségvédelem. Erről a témá-

ról mind anyanyelven, mind célnyelven sokat beszélnek a diákok, tehát a szókinccs ismerős. A szöveg kevés új szót tartalmaz. A szöveghez hét kérdés tartozik, amelyek közt találhatók rövid, egyszerű és hosszú, többrészből álló, összetett választ igénylő kérdések is. A kérdések magyarul vannak megfogalmazva, és a válaszokat is anyanyelven kell adni, ezt azért tartottam fontosnak, mert vizsgálatom célja kizárólagosan az idegen nyelvi hallás mérése és nem az íráskészség vizsgálata.

A vizsgálat időtartama: - a mérés összeitartama 60 perc, amely magába foglalja a feladatlap kiosztását, az előkérdések kitöltését és a feladatmegoldás módjának magyarázatát is. Az idő elegendő, hosszabb ideig írhatják a megoldásokat, mint a nyelvvizsgán, mert vizsgálatom nem terjed ki az időtényezőre.

A vizsgálat helyszíne: nyelvi labor, ahol mindenkinek egyéni fejhallgatója van, a hangminőség jó, a hangerősséget mindenki egyénileg állíthatja, nincs zavaró tényező.

2.3. A vizsgálat célja

A vizsgálatot azért végeztem el, hogy meggyőződjek arról: van-e különbség a hasonló tanulmányi eredményt elért középfokú nyelvvizsgálattal rendelkező tanulók és az érettségire felkészült, de nyelvvizsgát tenni még nem szándékozó tanulók hallásértése között. Mindkét csoport az iskolai idegennyelv-oktatásban egyforma mennyiségben foglalkozott a gépi szöveg segítségével történő hallásértéssel.

3. A vizsgálattal kapcsolatos hipotéziseim

Vizsgálatom során abból a feltételezésből indultam ki, hogy a megközelítőleg azonos képességű diákok közül az érettségire készülők és a középfokú nyelvvizsgálattal rendelkező tanulók hallásértése között jelentős különbség mutatkozik.

Úgy vélem, hogy az érettségiző tanulók a felkészülés során az olvasott szöveg értését gyakorolják többet, ezért a hallásértés mérése során gyengébb teljesítményt nyújtanak.

Véleményem szerint a nyelvvizsgálattal rendelkező tanulók a vizsgára történő felkészülés során többet gyakorolták a hallott szöveg értését, tehát a hallás utáni szövegértés mérése során jobb eredményt fognak elérni.

Feltételezem azt, hogy a tankönyvekben a leckékhez tartozó hallásértési feladatokat a nyelvi órákon megoldják a tanulók.

4. A vizsgálat lebonyolítása

A mérést nyelvi laborban, minden zavaró körülményt kizárva, 18 fős csoportokban végeztük március végén. A tanulók a labor használatát már ismerték, nem volt idegen számukra a környezet, nem jelentett gondot a fülhallgatók kezelése és a hangerő önálló beállítása.

A feladat ismertetése után a tanulók először a kérdőívet töltötték ki, majd azt követően osztottuk ki a hallásértési feladatot. A diákok a szöveget háromszor hallgathatták meg. Első hallgatás után ismerkedhettek meg a hét kérdéssel. Majd azt követően szünetek után még kétszer nyílt alkalmuk a feladat megoldásának kontrollálására.

A feladatot a középfokú szóbeli nyelvvizsga hallásértési feladatai közül választottam, a különbség csak az volt, hogy az időtényezőt nem vettem figyelembe, több időt kaptak a diákok a szöveg meghallgatása után.

A mérés elvégzése után került sor a kérdőíven adott válaszok összegzésére és a kérdésekre adott feleletek értékelésére. A diákok összpontszámai alapján átlagot, szórást, móduszt és mediánt számoltam.

4.1. A tanulók válaszainak értékelése

A kérdőívet 28 (36%) fiú és 50 (64%) leány töltötte ki, tehát összesen 78 tanuló. Közülük 36 diák (46%) megszerezte már a szóbeli középfokú nyelvvizsgát, 42 tanuló (54%) még nem, ők az érettségi vizsgára készülnek.

Arra a kérdésre, hogy gyakorolták-e az iskolai nyelvórákon a hallás utáni szövegértést, a tanulók 24%-a (19 fő) felelt úgy, hogy rendszeresen, 76%-a (59 fő), pedig azt írta, hogy csak ritkán. Egyetlen tanuló sem nyilatkozott úgy, hogy soha. Ez az eredmény meglepő volt, mivel a kerettantervi idegen nyelvkönyvekben minden leckéhez tartozik legalább egy hallás utáni szövegértést fejlesztő gyakorlat. A feladatok típusának sok változatával találkozhatunk:

- a hallott szöveg tartalmának összefoglalása,
- a szöveg alapján idegen nyelvű kérdésekre adott idegen nyelvű válaszok,
- a szöveg alapján magyar nyelvű kérdésekre adott magyar nyelvű válaszok,
- a szöveg alapján kiegészítő feladatok megoldása,
- idegen nyelvű szövegrészek sorrendbe állítása,
- hibás szöveg javítása.

Ha a könyvekben szerepelnek ezek a feladatok, a diákok pedig ennek ellenére úgy nyilatkoztak, hogy nem sokat foglalkoztak a hallásértéssel, akkor ennek feltehetően az az oka, hogy a nyelvet tanító pedagógusok az érettségi követelményeket szem előtt tartva, élve a tanári szabadsággal, szelektálnak a feladatok között. Mivel a középiskolában a „hallgatólagos” cél az érettségire történő felkészítés, ezért a hallásértési feladatok háttérbe szorulnak. A nyelvvizsgálóval rendelkező tanulók és az érettségire készülők válaszai között nem mutatkozott számottevő különbség.

A szöveg forrásaként a diákok 71%-a (55 fő) a magnót nevezte meg, 26%-uk (20 fő) pedig a videót. Csak 3 tanuló (4%) nevezte meg a hallott szöveg forrásaként a tanári felolvasást. A szöveg forrásaként alkalmazott magnófelvételek jó lehetőséget nyújtanak arra, hogy a diákok különböző forrásokból származó anyanyelvi beszédet halljanak, így jobban fel tudnak készülni a valós élet kommunikatív helyzetjeinek megoldására. Sajnos, meglehetősen kevés helyen nyílik alkalom azonban a hallott szöveg vizuális eseményekkel történő kiegészítésére, holott a hétköznapi kommunikáció folyamatában egyszerre és közel hasonló mértékben érik az embereket akusztikai és vizuális ingerek.

Arra a kérdésre, hogy a hallásértést csak az iskolában gyakoroltam, az összes tanuló 55%-a (43 fő) igennel, a 45%-a (35 fő) nemmel felelt. Viszont ebben az esetben nem az összedatok, hanem a részeredmények a figyelemre méltóak, mivel a nyelvvizsgáló tanulók 83%-a (30 fő) nem az iskolában, az érettségizőknek 89%-a (37 fő) pedig csak az iskolában gyakorolta a hallás utáni szövegértést. A nyelvvizsgálásoknak csak 17%-a (6 fő) nyilatkozott úgy, hogy kizárólagosan az iskolában gyakorolt. Tehát a két csoport közti eltérést ezek az adatok is igazolják, mert azok a tanulók, akik jobb teljesítményt nyújtottak a felméréskor, az iskolai tanórán kívül is gyakoroltak, fejlesztették ez irányú készségüket. Igazolódtott, hogy az iskolai gyakorlás hiánya okozhatja a különbséget a nyelvvizsgálóval rendelkező és az érettségire történő tanulók hallásértése között, mivel a vizsgálatban részt vevő diákok hasonló képességűek, mert a tanulmányi átlageredménye a két vizsgált csoportnak megegyezik (3,8 és 5,00 között van).

A gyerekek jövőbeli céljait figyelembe véve azonban nagy szükségük lenne a hallás utáni szövegértésükre, mert a szóbeli kommunikáció során is meg kell érteni a partner által közölt információt. A hétköznapi társalgásoknak is elengedhetetlen feltétele a média által közvetített információ megértése, az aktuális témák ismerete, ahhoz, hogy be tudjunk kapcsolódni a társalgás folyamatába. A tanulók 56%-a (44 fő) a vizsgálat pillanatában úgy vélte, hogy az iskolalapadból kikerülve csak a szóbeli kommunikációban lesz szüksége a német nyelvre. 21%-uk (16 fő) véleménye szerint pedig a szóbeli és írásbeli kommunikációban egyaránt fogja használni az idegen nyelvet. Csak 18 tanuló (23 %) vélekedett úgy, hogy kizárólagosan az írásbeli

kommunikációra lesz szüksége. Vitathatatlan azonban, hogy az idegen nyelvi kommunikáció szervező része a hallott szöveg megértése, mivel nélkül nem jöhet létre a reakció.

4.2. A hallásértési vizsgálat eredménye

Csoport	Átlagos pontszám	Szórás	Módusz	Medián
Érettségiző tanulók	8 pont	2,82	8	8
Nyelvvizsgás tanulók	11 pont	2,36	10	11

Pontszám	Pontszámot elért érettségizők száma	Pontszámot elért nyelvvizsgások száma	Összesen
1	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
2	3 (7%)	0 (0%)	3 (3%)
3	2 (4%)	0 (0%)	2 (2%)
4	1 (2%)	1 (2%)	2 (2%)
5	2 (4%)	0 (0%)	2 (2%)
6	3 (7%)	1 (2%)	4 (5%)
7	6 (14%)	2 (5%)	8 (10%)
8	7 (17%)	2 (5%)	9 (12%)
9	6 (14%)	3 (8%)	9 (12%)
10	5 (12%)	8 (22%)	13 (17%)
11	4 (10%)	5 (14%)	9 (12%)
12	2 (4%)	6 (17%)	8 (10%)
13	1 (2%)	4 (11%)	5 (6%)
14	0 (0%)	4 (11%)	4 (5%)
15	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)

A fenti táblázatot megtekintve, egyértelműen megállapítható, hogy a nyelvvizsgálóval rendelkező tanulók jobb teljesítményt nyújtottak, többet megértettek a hallott szövegből, mint az érettségire készülő diákok. A csoport átlagos elért pontszáma 11, míg az érettségire készülőké 8 pont volt. Egyik csoportban sem volt hibátlan feladatmegoldás, senki nem szerzett 15 pontot.

A nyelvvizsgások csoportjában azonban 4 tanuló (11%) 14 pontot, és ugyanennyien értek el 13 pontot is. Még többen, 6-an (17%) írtak 12, és 5-en (14%) 11 pontos feladatlapot. Ebben a csoportban a legtöbben, a diákok 22%-a (8 fő) 10 pontot ért el, tehát az összes pontszám 67%-t szerezték meg, teljesítményük jónak értékelhető. A nyelvvizsgálóval rendelkező tanulók közül 1, 2, 3 és 5 pontos feladatlapot nem írt senki sem, 4 és 6 pontot egy-egy (2%), 7 és 8 pontot 2-2, (5%), míg 9 pontot 3 (8%) tanuló szerzett.

Az érettségire készülő feladatlapjai között 14 pontos megoldás nem akadt és 13 pontos munka is csak 1 (2%), 12 pontos, pedig 2 (4%). 4 tanuló (10%) 11 pontot, 5 (12%) 10 pontot szerzett. Ebben a csoportban a legtöbben, 7-en (17%) 8 pontot értek el, 6 (14%) tanuló írt 9 pontos feladatlapot, és ugyanennyien értek el 7 pontot. Jelentősen több tanuló került az érettségizők közül a gyengébb teljesítményt nyújtók közé. 1 pontot nem kapott senki sem, de 3 (7%) diák csak 2, 2 tanuló (4%) 3 pontot, 1 pedig (2%) 4 pontot tudott csak összegyűjteni. 5 pontot 2 (4%), 6-ot pedig 3 tanuló (7%) ért el. Tehát az érettségire készülő diákok 40%-a nyújtott 50% alatti teljesítményt, vagyis a hallott szöveget csak részben, illetve alig értették meg.

Az eredmények alapján végzett számítások is megmutatták a két csoport közti különbséget. A módusz, amely a legnagyobb gyakorisággal rendelkező kategória, ebben az esetben az a pontszám, amelyet a legtöbb tanuló ért el, az érettségizőknél 8 pont, a nyelvvizsgás tanulóknál, pedig 10 pont volt.

A medián, amely a középső értéket jelöli, ahonnan jobbra és balra az adatok 50-50%-a helyezkedik el, szintén különböző. Az érettségiző tanulók pontértékei a 8 pont, míg a nyelvvizsgás diákoké 11 pont körül található. A szórás is különböző, az érettségizőké nagyobb 2,82, míg a nyelvvizsgázóké 2,36, azonban mindkét esetben kicsi, elfogadhatónak tekinthető.

Tehát az előfeltevésem, hogy a szóbeli középfokú nyelvvizsgát szerzett tanulók jobban megértik a hallott szöveget, a számítások alapján is igazolódott. Közülük több tanuló ért el magasabb pontszámot, nagyobb gonddal és aprólékossággal fogalmazták meg válaszaikat, míg az érettségire készülők kevesebb pontot értek el, válaszaik legtöbbször csak részlegesen, rövidebbek és egyszerűsítettek voltak, annak ellenére, hogy több időt kaptak a feladat megoldására, mint amennyi a nyelvvizsgán áll rendelkezésükre.

4.3. Az eredmények összehasonlítása a kérdéseket tekintve

A kérdések sorrendje a történet időbeli sorrendjét követte. Kettő közülük 1 pontos, amelyekre egyszavas, rövid válasz adható. Az első kérdésre szinte mindenki helyes választ adott. Ez azzal indokolható, hogy a szöveg elején lévő információ könnyebben megjegyezhető, hiszen ekkor még más információra nem kellett koncentrálni. A másik ok a kérdés egyszerűsége, ugyanis nem összefüggésre utal, és nem a tartalomról kell kikövetkeztetni, hanem a megoldás szó szerint megtalálható a szövegben. A harmadik kérdés szintén 1 pontot ért, azonban mégis nehezebbnek bizonyult, mert a helyes megoldásra a szövegösszefüggésből kellett következtetni. Kevesebb tanuló adott erre a kérdésre helyes választ, és számottevő különbség mutatkozott a nyelvvizsgás és az érettségiző diákok válasza között. Az előbbi csoport könnyebben kombinált, fel tudta fedezni az összefüggéseket, feltehetőleg jobban ismerték a stratégiákat, és megfelelően tudták alkalmazni őket.

A legnagyobb különbség a két csoport között a 3 pontos kérdésekre adott, többszörösen összetett válaszoknál mutatkozott. A nyelvvizsgás tanulók jobban ügyeltek az apróbb részletekre, pontosságra törekedtek. A másik csoport megelégedett a részleges válaszokkal, nem törekedtek arra, hogy az egy kérdésre adható, minden lehetséges megoldást megtaláljanak. Ezeknél a kérdéseknél már nemcsak a nyelvtudásra és a figyelemre van szükség, hanem a memóriát is erősen igénybe veszik, mert ekkor már jelentős mennyiségű információ halmozódik fel, amelyet emlékezetben kell tartani, és ezek segítségével következtetéseket kell levonni. A válaszokat azért kellett anyanyelven adni, hogy ne kelljen a figyelmet az idegen nyelvű szöveg alkotására fordítani.

A 2 pontos kérdések a hatos és hetes kérdések voltak. Az ezekre megfelelő helyes válaszokat, jeleket a szöveg végén hallották a diákok, mégis többen adtak helyes választ, mint a 3 pontos kérdésekre, és kisebb különbség mutatkozott a két csoport válasza között. Ez azzal magyarázható, hogy kevesebb részletre kellett figyelni, és egyszerűbbek voltak a kérdések, olyanok, amelyekre a választ részben konkrétan megtalálták a szövegben.

Az összes választ együtt vizsgálva, a nyelvvizsgával rendelkező diákok anyanyelvi kifejezőmódja választékosabb, feleleteiket teljes egészében mondatokban fogalmazták meg, míg az érettségizők sokkal egyszerűbben fejezték ki magukat, mondataik gyakran csak szó szerkezetekből, befejezetlen kifejezésekből álltak. A tanulók könnyebben tudtak válaszolni azokra a kérdésekre, amelyekre rövid egyszerű választ kellett adniuk, és a helyes megoldást nem a szövegösszefüggésből kellett önállóan kikövetkeztetniük.

5. Összegzés

Vizsgálatom során arra törekedtem, hogy meggyőződjem arról: van-e különbség a középfokú nyelvvizsgával már rendelkező és az érettségi előtt álló tanulók hallás utáni szövegértése között. A különbség létét a követelményekből adódó eltérés miatt feltételeztem.

A szóbeli érettségi vizsgán kizárólagosan a beszédértést és az olvasott szöveg értését kéri számon, tehát az idegen nyelvet tanító pedagógusok a tanórákon ezeket a követelményeket állítják a fókuszba.

A szóbeli nyelvvizsgára történő felkészülésnek részét képezi a hallás utáni szövegértés készségének fejlesztése, tehát e vizsga megszerzésére törekvő tanulók ehhez a területhez tartozó feladatokat is megoldják.

A feltevésem a vizsgálat során igazolódott. Jelentős különbség mutatkozott a két csoport teljesítménye között. A nyelvvizsgával már rendelkező tanulók sokkal jobb teljesítményt nyújtottak, több pontot értek el a feladatlap megoldása során.

A hallás utáni szövegértés a mindennapi kommunikáció szerves részét képezi. Elengedhetetlennek bizonyul beszédpartnerünk közlésének megértése, a média, a televízió és a rádió által közvetített információk felfogása és értelmezése. Ennek következtében a középiskolai követelmények részét kellene képeznie a hallás utáni szövegértés mérésének. Az olvasott szöveg megértése nagyon fontos, de a kérdőívekből egyértelműen kiderült, hogy a diákok többsége nem az írott nyelvet, hanem előreláthatólag a szóbeli kommunikációt fogja használni a mindennapi és az üzleti életben egyaránt. A diákok kisebb hányada nyilatkozott úgy, hogy az írott nyelvre lesz szüksége.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az írásbeliség elhanyagolható az idegen nyelv tanulása során. A mérési eredmények azonban arra figyelmeztetnek, hogy meg kell teremteni az egyensúlyt a készségek fejlesztése során. Nem hanyagolható el az érettségire történő készüléskor sem a hallás utáni szövegértési stratégiák tanítása, gyakoroltatása.

Mérésemből általános következtetést levonni nem vagyok jogosult, mert kis létszámú populációra terjedt ki a vizsgálat. Tapasztalataim alapján azonban szeretném a kollégák figyelmét arra irányítani, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetni ennek a területnek a művelésére. Az érettségi vizsga követelményeit pedig közelíteni kellene a társadalmi szükségletekhez, és meg kellene teremteni az összhangot az érettségi és a nyelvvizsgai elvárások között. El kell fogadnunk azt a tényt, hogy a középiskola az érettségire készít fel, éppen ezért az érettségi követelményein kellene kicsit változtatni, a szóbeli érettségi vizsgán szükséges lenne a tanulók hallás utáni szövegértését is mérni. E módon elérhető lenne az is, hogy a hallásértési feladatok nem maradnának ki a középiskolai tananyagból, diákjaink pedig jobban tudnának ezáltal kommunikálni, nemcsak a hallásértésük fejlődne, hanem az anyanyelven elhangzó, eredeti kultúrát közvetítő szövegek hallgatása során a kommunikatív kompetencia területén is előrehaladás válna érzékelhetővé.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Heyd, G.: Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache. Diesterweg, 1991.
2. Dr. Bárdos Jenő: Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. 127-128. p.
3. Némethné Hock Ildikó: Idegen nyelvi mérés- és vizsgatechnika. Veszprém, Veszprémi Egyetemi Kiadó. 1998. 107. p.
4. Antal Mária: Hallás utáni szövegértés a nyelvvizsgán. Rigó Nyelvvizsga Könyvek. Akadémiai Kiadó. 1998.